

RIGHT TO AFFORDABLE, CLEAN ENERGY FOR ALL EUROPEANS!

Juan Carlos Benito Sanchez

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΣΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΑΘΑΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ
ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ
ΕΥΡΩΠΑΙΟΥΣ!

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ως ενεργειακή φτώχεια περιγράφεται η κατάσταση στην οποία ένα νοικοκυριό αδυνατεί να έχει πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ενέργειας σε προσιτή τιμή, για να εξασφαλίσει την ενέργεια που απαιτείται για μια αξιοπρεπή ζωή στο σπίτι, και για πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία. Η ενεργειακή φτώχεια προκύπτει από έναν συνδυασμό διαρθρωτικών παραγόντων: εισοδηματική φτώχεια και ανισότητα, άδικες τιμές ενέργειας και κακή ποιότητα, και αναποτελεσματική στέγαση.

Η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια πρέπει να προστατεύεται ως θεμελιώδες δικαίωμα, μια απαραίτητη υπηρεσία που να αναγνωρίζεται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ως υπηρεσία γενικού συμφέροντος σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ. Οι επιπτώσεις της ενεργειακής φτώχειας και της επισφάλειας στην υγεία, την κοινωνία και την οικονομία είναι πολλαπλές. Η μετάβαση στην καθαρή ενέργεια πρέπει να δώσει προτεραιότητα στην απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές, μειώνοντας τη συνολική ενεργειακή ζήτηση και προωθώντας την αποδοτική χρήση της ενέργειας, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι τα ενεργειακά-φτωχά και χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά επωφελούνται πλήρως από την πράσινη μετάβαση χωρίς να είναι εγκλωβισμένα μέσα υποδομές ορυκτών καυσίμων.

Η αύξηση των τιμών της ενέργειας θέτει σε κίνδυνο όλα τα ευρωπαϊκά νοικοκυριά, και τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος που βιώνουν ενεργειακή φτώχεια, και τα νοικοκυριά της μεσαίας τάξης που βλέπουν το διαθέσιμο εισόδημα τους να διαβρώνεται και αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο ενεργειακής επισφάλειας. Εάν οι κανόνες της ελεύθερης αγοράς παραμείνουν κυρίαρχοι είναι απίθανο οι Ευρωπαίοι να προστατευτούν επαρκώς. Μια ισχυρή μεταρρύθμιση της αγοράς ενέργειας απαιτείται πάνω και πέρα από τις βραχυπρόθεσμες εκτιμήσεις κέρδους. Επί πλέον, η πρόθεση της Επιτροπής να καταργήσει σταδιακά τις ρυθμιζόμενες τιμές ηλεκτρικής ενέργειας απειλεί έναν από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους για να βοηθηθούν τα άτομα που αντιμετωπίζουν, και κινδυνεύουν, από ενεργειακή φτώχεια. Στην τρέχουσα ενεργειακή κρίση έχουν παρατηρηθεί πολλαπλές ελπιδοφόρες πρακτικές σε εθνικό επίπεδο που πρέπει να επεκταθούν ως δομικά εργαλεία καταπολέμησης της ενεργειακής φτώχειας.

Η μετάβαση προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα πρέπει να είναι μια κοινωνικά δίκαιη μετάβαση. Νοικοκυριά που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, και γενικότερα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα, αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην πρόσβαση στη χρηματοδότηση, στην εφαρμογή μέτρων ενεργειακής απόδοσης και στο να στραφούν στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Είναι σημαντικό η ΕΕ και τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν την πρόσβαση σε προσιτή και καθαρή ενέργεια για όλους. Πρέπει να συνδυάσουν άμεσα μέτρα για την μείωση της ενεργειακής φτώχειας, όπως τα κοινωνικά τιμολόγια και η απαγόρευση των αποσυνδέσεων (των ευάλωτων νοικοκυριών από ηλεκτρικό ρεύμα), με μακροπρόθεσμες πολιτικές για την αντιμετώπιση των δομικών αιτιών, όπως οι βαθιές ανακαινίσεις κτιρίων κατοικιών και τα ανανεώσιμα και ενεργειακά αποτελεσματικά προγράμματα, στο πλαίσιο των κατάλληλων

μέτρων κοινωνικής προστασίας έναντι της εισοδηματικής φτώχειας καθώς και τη μεταρρύθμιση των φορολογικών συστημάτων και των μηχανισμών τιμολόγησης της ενέργειας.

- Διεκδίκηση του δικαιώματος σε οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους, ενισχύοντας την διαρθρωτική προστασία των ενεργειακά φτωχών και χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριών μέσω προσέγγισης τριών πυλώνων που βασίζεται σε επαρκή εισοδήματα, δίκαιες τιμές και ενεργειακή απόδοση.
- Εξασφάλιση επαρκούς εισοδηματικής υποστήριξης, τεχνικής βοήθειας και συνθήκες εργασίας για τους πιο ευάλωτους, συνδυάζοντας έκτακτα μέτρα με μακροπρόθεσμες πολιτικές αντιμετώπισης των δομικών αιτιών της ενεργειακής φτώχειας.
- Απαγόρευση όλων των αποσυνδέσεων και διατήρηση ρυθμιζόμενων τιμών μετά το 2025.
- Ανάπτυξη μιας δίκαιης πράσινης φορολογίας στο πλαίσιο μιας φορολογικής μετατόπισης από την εργασία στο κεφάλαιο.
- Ενδυνάμωση πολιτών και εργαζομένων, αναδεικνύοντας τον ρόλο τους στην αναπαράσταση ενός ενεργειακού συστήματος υπό δημοκρατική διακυβέρνηση και δημόσιο έλεγχο.
- Εγγύηση συνεπών δημόσιων επενδύσεων σε στοχευμένη ανακαίνιση, ανανεώσιμα, και ενεργειακά αποτελεσματικά προγράμματα που ωφελούν τα ενεργειακά φτωχά και χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά, ενώ αντιμετωπίζονται τυχόν άδικες και οπισθοδρομικές επιπτώσεις της απαλλαγής από τις ανθρακούχες εκπομπές και αποφυγή φραγμών άνθρακα.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων της στρατηγικής Renovation Wave για δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας, με καλές συνθήκες εργασίας και σεβασμό του δικαιώματος στις συλλογικές διαπραγματεύσεις.
- Απαλλαγή του τομέα θέρμανσης και ψύξης σε όλα τα κτίρια κατοικιών από εκπομπές άνθρακα.
- Ορισμός οικονομικών κινήτρων για το πακέτο "Fit for 55" και ανακαίνιση του Wave Strategy για συγκεκριμένες ομάδες(-στόχους), όπως οι ευάλωτες (ομάδες), χαμηλού εισοδήματος και ενεργειακά φτωχά νοικοκυριά.
- Ενσωμάτωση μιας εκ των προτέρων και μιας εκ των υστέρων εκτίμησης επιπτώσεων διανομής των πολιτικών μετάβασης.
- Ενσωμάτωση μια προσέγγιση φύλου και μια διατομεακή προσέγγιση για τις ενεργειακές ανισότητες σε όλες τις πολιτικές.

Ενεργειακή φτώχεια: το πλαίσιο

Ως ενεργειακή φτώχεια περιγράφεται η κατάσταση στην οποία ένα νοικοκυριό αδυνατεί να έχει πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ενέργειας σε προσιτή τιμή, για να εξασφαλίσει την ενέργεια που απαιτείται για μια αξιοπρεπή ζωή στο σπίτι και για πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία.

Η ενεργειακή φτώχεια είναι μια πολυδιάστατη έννοια που δεν αποτυπώνεται εύκολα με ένα μόνο δείκτη. Μπορεί να μετρηθεί με δείκτες που βασίζονται στα έσοδα και τις δαπάνες (μεγάλο μερίδιο του εισοδήματος να δαπανάται στην ενέργεια, χαμηλή απόλυτη ενεργειακή δαπάνη) και με αυταπόδεικτους δείκτες (καθυστερήσεις στην εξόφληση λογαριασμών κοινής ωφελείας, αδυναμία διατήρησης επαρκούς θέρμανσης ή ψύξης στο σπίτι).

Παράλληλα με τους πρωτεύοντες δείκτες, υπάρχει μια σειρά από δευτερεύοντες δείκτες που σχετίζονται με το εν λόγω πλαίσιο: οι τιμές οικιακής ηλεκτρικής ενέργειας, οι τιμές οικιακού αερίου, ο κίνδυνος φτώχειας, η υπερβάλλουσα χειμερινή θνησιμότητα, η παρουσία διαρροής, υγρασίας και σήψης κ.λπ. Κάθε ένας από αυτούς τους δείκτες αντικατοπτρίζει μια διαφορετική πτυχή της ενεργειακής φτώχειας και θα πρέπει να ληφθούν υπόψη όλοι σε σχέση μεταξύ τους για να μετρηθεί το φαινόμενο (1).

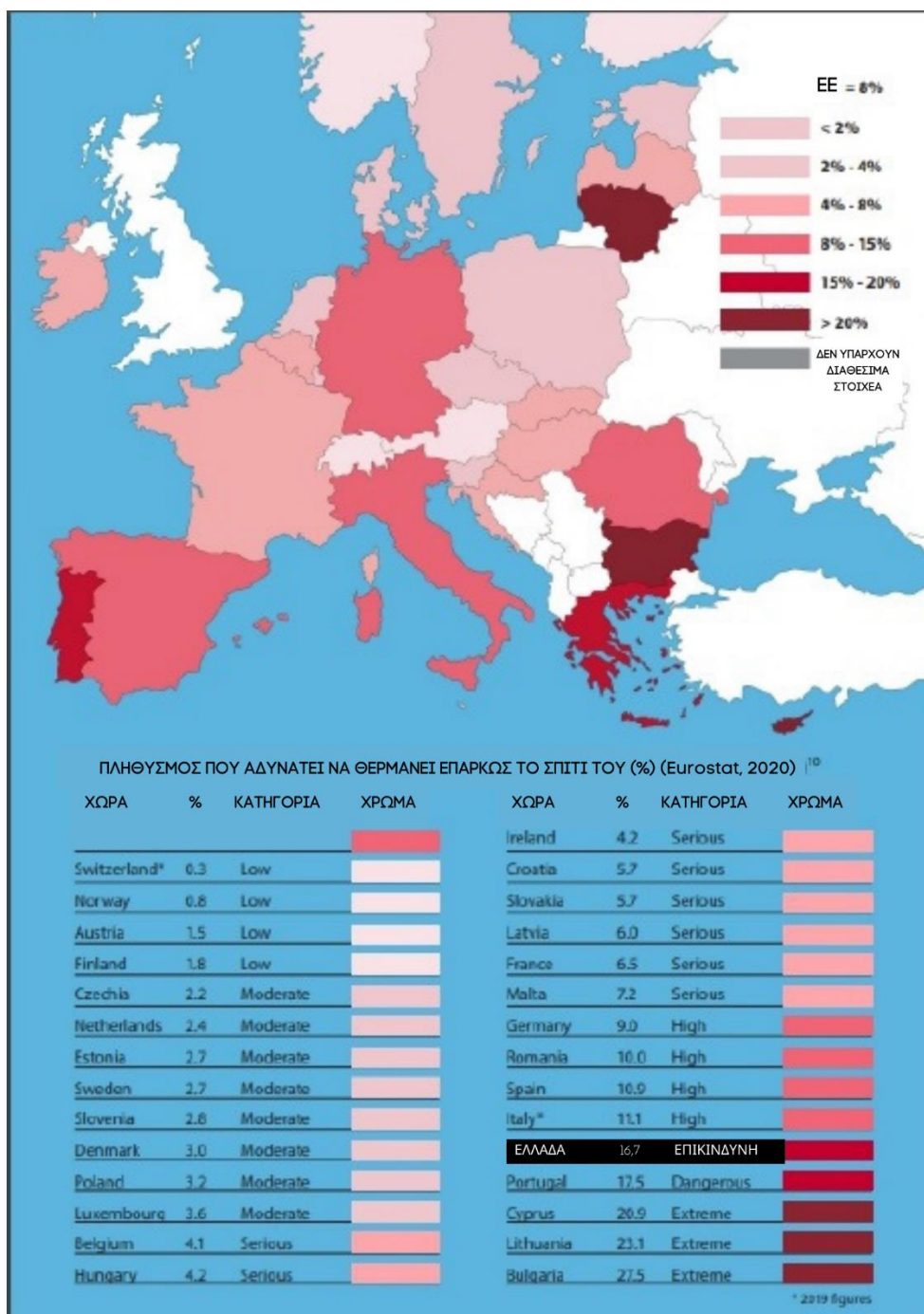
Η ενεργειακή φτώχεια προκύπτει από έναν συνδυασμό δομικών παραγόντων, όπως η εισοδηματική φτώχεια και η ανισότητα, οι άδικες τιμές ενέργειας και η κακή ποιότητα, και η αναποτελεσματική στέγαση. Οι αιτίες της ενεργειακής φτώχειας, είναι βαθιά διαρθρωτικές και εκτείνονται στις οικονομικές, κοινωνικές, εργασιακές, ενεργειακές, κλιματικές, φορολογικές, προνοιακές, στεγαστικές και σχετικές με την υγεία πολιτικές.

Αυτοί οι διαρθρωτικοί παράγοντες επιδεινώνονται από την αδυναμία της αγοράς να εγγυηθεί προσιτές τιμές ενέργειας για όλους και από την έλλειψη επαρκούς προστασίας για τα ευάλωτα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, καθώς και για τη μεσαία τάξη που κινδυνεύει να γίνει ενεργειακά φτωχή καθώς οι υψηλές τιμές ενέργειας αποδυναμώνουν το διαθέσιμο εισόδημά τους. Επιπλέον, τα όλο και συχνότερα ακραία καιρικά φαινόμενα, λόγω της κλιματικής επείγουσας ανάγκης, επιφέρουν βαριές συνέπειες (2).

Οι κοινωνικοοικονομικές πτυχές παίζουν επίσης ρόλο, και συμπεριλαμβάνουν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ένα άτομο σε σχέση με το είδος της κατοικίας του (ιδιοκτησία σπιτιού, ενοικίαση σε κοινωνική στέγαση, ενοικίαση στον ιδιωτικό τομέα ενοικίασης κ.λπ.), τους διαθέσιμους πόρους για επένδυση σε ανακαίνιση και στις ενεργειακές ανάγκες του νοικοκυριού (3).

Περισσότεροι από 34 εκατομμύρια άνθρωποι στην Ευρωπαϊκή Ένωση βιώνουν ενεργειακή φτώχεια σε διάφορα επίπεδα (4). Υπολογίζεται ότι περίπου το 75% του κτιριακού αποθέματος της ΕΕ είναι ενεργειακά αναποτελεσματικό (5). Κατά μέσο όρο, το 8,2% των νοικοκυριών της ΕΕ δεν είναι σε θέση να διατηρήσουν τα σπίτια τους επαρκώς ζεστά. Για τα νοικοκυριά που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, αυτός ο μέσος όρος ανέρχεται στο 20,1% (6). Υπάρχουν ποικίλες διακυμάνσεις μεταξύ των τιμών της ενέργειας και του μέσου εισοδήματος στα κράτη μέλη της ΕΕ. Ενώ το 2020 το ονομαστικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ολλανδία ήταν 2,4 φορές μεγαλύτερο από ό,τι στην Πορτογαλία, τα νοικοκυριά της Πορτογαλίας αντιμετώπισαν τιμές ηλεκτρικής ενέργειας που ήταν κατά 63% υψηλότερες (7).

Τέλος, οι σχέσεις μεταξύ των ενεργειακών ανισοτήτων και διαφόρων παραγόντων όπως το φύλο, η αναπηρία ή η εθνική καταγωγή παραμένει σχετικά ανεξερεύνητη. Εμπειρικά δεδομένα δείχνουν ότι οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να επηρεαστούν αρνητικά από την ενεργειακή φτώχεια, μεταξύ άλλων λόγω των σημερινών ανισοτήτων στην αγορά εργασίας, τις διαφορές στην μισθολόγηση και συνταξιοδότηση με βάση το φύλο, και επειδή οι γυναίκες αποτελούν σχεδόν το 85% του συνόλου των μονογονεϊκών νοικοκυριών (8). Ωστόσο, υπάρχει αξιοσημείωτη έλλειψη στοιχείων, ανά φύλο, που σχετίζονται με την χρήση της ενέργειας και πιο συγκεκριμένα την ενεργειακή φτώχεια, γεγονός που καθιστά δύσκολο την εστίαση στις διαστάσεις του φαινομένου σχετικά με το φύλο (9).

(10)

Δικαίωμα σε προσιτές τιμές και καθαρή ενέργεια

Η πρόσβαση στην ενέργεια αποτελεί προϋπόθεση για μια αξιοπρεπή ζωή. Όλοι πρέπει να έχουν την ικανότητα να φωτίζουν, να θερμαίνουν και να ψύχουν τα σπίτια τους σε αποδεκτό βαθμό και σε προσιτό κόστος. Η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια πρέπει να αναγνωρίζεται και να προστατεύεται ως θεμελιώδες δικαίωμα. Ωστόσο, πολλά νοικοκυριά δεν μπορούν εύκολα να συμμετέχουν σε προγράμματα ανακαίνισης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ή βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, και κινδυνεύουν να εγκλωβιστούν στη χρήση ορυκτών καυσίμων για τα επόμενα χρόνια, ιδίως τα άτομα που ζουν σε κοινωνική στέγαση και τα άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα φτώχειας.

Η Αρχή 20 του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων επισημαίνει το δικαίωμα πρόσβασης όλων σε βασικές υπηρεσίες καλής ποιότητας, συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας, και ζητά ρυθμιστική και οικονομική υποστήριξη για πρόσβαση σε τέτοιες υπηρεσίες για όσους έχουν ανάγκη. Η Αρχή 19, από την πλευρά της, αναφέρεται στη στέγαση και βοήθεια για τους άστεγους, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην κατάλληλη βοήθεια για ευάλωτους ανθρώπους και προστασία από την αναγκαστική έξωση.

Ο ενεργειακός εφοδιασμός αναγνωρίζεται επίσης ως υπηρεσία γενικού συμφέροντος βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ, πράγμα που σημαίνει ότι είναι απαραίτητος για τη ζωή του πληθυσμού και ότι οι δημόσιες αρχές έχουν υποχρέωση να ενεργούν προς το δημόσιο συμφέρον και να παρέχουν επαρκείς προδιαγραφές για όλους όσον αφορά την ποιότητα, την οικονομική προσιτότητα, προσβασιμότητα, διαφάνεια και συμμετοχή των χρηστών στην αξιολόγηση των υπηρεσιών ⁽¹¹⁾.

Συνεπώς, οι πολιτικές και οι κανονισμοί σε εθνικό επίπεδο και επίπεδο ΕΕ πρέπει να εγγυώνται το δικαίωμα στην ενέργεια για όλους και να στηρίζουν τα φτωχά ενεργειακά και ευάλωτα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος ως ζήτημα που άπτεται της εφαρμογής στην πράξη των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Οι επιπτώσεις της ενεργειακής φτώχειας και της επισφάλειας στην υγεία, την κοινωνία και την οικονομία είναι πολλαπλές. Οι ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης ευθύνονται για περισσότερους από 100.000 πρόωρους θανάτους στην Ευρώπη κάθε χρόνο ⁽¹²⁾. Η ενεργειακή φτώχεια έχει άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία, συμπεριλαμβανομένης της ψυχικής υγείας, καθώς εκθέτει τους ανθρώπους σε απaráδεκτες σωματικές συνθήκες και οδηγεί σε άγχος και κοινωνική απομόνωση ⁽¹³⁾. Οι άνθρωποι που ζουν σε συνθήκες ενεργειακής φτώχειας αντιμετωπίζουν συχνά σοβαρά προβλήματα υγείας που τους οδηγούν να παίρνουν συχνότερες και μεγαλύτερης διάρκειας αναρρωτικές άδειες, με αντίκτυπο στην απασχόληση και την παραγωγικότητα ⁽¹⁴⁾.

Τα παιδιά που ζουν σε κρύα σπίτια έχουν διπλάσια συχνότητα εμφάνισης αναπνευστικών προβλημάτων από εκείνα που ζουν σε κανονικά θερμαινόμενα σπίτια ⁽¹⁵⁾. Οι συνέπειες του χάσματος μεταξύ των φύλων όσον αφορά την ενεργειακή φτώχεια στην υγεία των γυναικών αξίζουν πιο προσεκτική εξέταση, καθώς αρκετές μελέτες έχουν δείξει ότι οι γυναίκες είναι πιο ευάλωτες στη χειμερινή θνησιμότητα ⁽¹⁶⁾. Η λιτότητα έχει επιδεινώσει περαιτέρω όλα αυτά τα ζητήματα, ειδικά στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, οι οποίες είναι επίσης αυτές που επηρεάζονται περισσότερο από την κλιματική επείγουσα ανάγκη και το κοινωνικό κόστος της έλλειψης δράσης όσον αφορά το κλίμα ⁽¹⁷⁾.

Συνεπώς, η μείωση της ενεργειακής φτώχειας έχει πολλαπλές θετικές συνέπειες, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, της μείωσης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της μείωσης σε εθνικές δαπάνες για την υγειονομική περίθαλψη. Η βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση συνδέεται επίσης με πολλαπλά πρόσθετα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη (18).

Η μετάβαση στην καθαρή ενέργεια πρέπει να ακολουθεί αρχές που να έχουν ως κύριο στόχο την αποδοτικότητα, για να δοθεί προτεραιότητα στην απαλλαγή από τις εκπομπές άνθρακα, να μειωθεί η συνολική ζήτηση για ενέργεια και να προωθηθεί η αποτελεσματική χρήση της, με μέρος των πλεονεκτημάτων των προγραμμάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ενεργειακής απόδοσης να προορίζεται για νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος και άτομα που ζουν σε κοινωνικές κατοικίες. Ενώ πρέπει να δημιουργηθούν μηχανισμοί για να διασφαλιστεί η σταδιακή κατάργηση των ορυκτών καυσίμων, αυτή η σταδιακή κατάργηση δεν πρέπει να επιβαρύνει άδικα τα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα. Η ουσιαστική συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των τοπικών παραγόντων και των ευάλωτων ατόμων στη μετάβαση προς τις πιο καθαρές μορφές ενέργειας και την κλιματική ουδετερότητα είναι ζωτικής σημασίας για μια δίκαιη μετάβαση (19).

Για αποφευχθεί η απώλεια εσόδων που θα μπορούσε να επιδεινώσει την ενεργειακή φτώχεια, πρέπει οι πολιτικές να διασφαλίζουν ότι στους εργαζόμενους, από τομείς και περιοχές που πλήττονται περισσότερο από την ενεργειακή μετάβαση, παρέχονται εναλλακτικές ευκαιρίες εργασίας, επαρκής κατάρτιση και κοινωνική προστασία (20), με μεγαλύτερη εστίαση σε όσους είναι επί του παρόντος αποκλεισμένοι από την αγορά εργασίας, εργαζόμενοι με χαμηλούς μισθούς και εργαζόμενοι ενεργοβόρων βιομηχανιών (21). Τα συνδικάτα πρέπει να είναι κεντρικοί παράγοντες σε αυτή τη δίκαιη μετάβαση, με τον κοινωνικό διάλογο να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του θεσμικού πλαισίου για τη χάραξη και την εφαρμογή πολιτικής.

Για να επιτευχθεί μια δίκαιη ενεργειακή μετάβαση, τα πολιτικά και ρυθμιστικά πλαίσια καθώς και οι μεταρρυθμίσεις του σχεδιασμού της αγοράς πρέπει να υποστηρίζουν το δικαίωμα όλων των Ευρωπαίων να έχουν πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια. Τα κράτη πρέπει να λάβουν άμεσα μέτρα για την προστασία του δικαιώματος της πρόσβασης στην ενέργεια, ιδίως με την απαγόρευση όλων των αποσυνδέσεων, την εγγύηση της παροχής ελάχιστης ποσότητας ενέργειας για όλους, τη θέσπιση κοινωνικών τιμολογίων και την ενίσχυση των δικαιωμάτων των καταναλωτών και της προστασίας των πελατών για την αποφυγή καθυστερήσεων στην αποπληρωμή των λογαριασμών του ηλεκτρικού (22). Πρέπει επίσης να υιοθετήσουν μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα μέτρα μέσω προσαρμοσμένων επενδύσεων σε προγράμματα ανακαίνισης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ενεργειακής απόδοσης. Το δικαίωμα σε προσιτή, καθαρή ενέργεια για όλους θα πρέπει να βασίζεται σε μια προσέγγιση τριών πυλώνων που να βασίζεται στα επαρκή εισοδήματα, τις δίκαιες τιμές και την ενεργειακή απόδοση (23).

Ρυθμιζόμενες τιμές και προσιτές τιμές ενέργειας για όλους

Η κρίση των τιμών της ενέργειας

Οι ευρωπαϊκές τιμές χονδρικής φυσικού αερίου έχουν εκτοξευθεί στα ύψη το δεύτερο εξάμηνο του 2021, ούσες πλέον πέντε φορές υψηλότερες από το 2019 ⁽²⁴⁾. Μόνο την περίοδο μεταξύ Απριλίου και Οκτωβρίου 2021, οι τιμές του φυσικού αερίου αυξήθηκαν κατά 400% και οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας κατά 200% ⁽²⁵⁾. Η Παγκόσμια Τράπεζα προβλέπει υψηλές τιμές ενέργειας τουλάχιστον μέχρι το δεύτερο εξάμηνο του 2022 ⁽²⁶⁾. Ο αντίκτυπος στις τιμές λιανικής είναι πιο μέτριος αλλά εξακολουθεί να είναι σοκαριστικός, με μέση ετήσια αύξηση στην ΕΕ 200% για το φυσικό αέριο και 50% για την ηλεκτρική ενέργεια τον Δεκέμβριο του 2021 που προβλέπεται να συνεχίσει να αυξάνεται κατά τους πρώτους μήνες του 2022 ⁽²⁷⁾.

Υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που συμβάλλουν στην τρέχουσα άνοδο των τιμών της ενέργειας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας μετά την κρίση του Covid-19, οι αντίξοες καιρικές συνθήκες, οι καταπονήσεις στον εφοδιασμό με φυσικό αέριο από τη Ρωσία και τη Νορβηγία και ο αυξημένος ανταγωνισμός για φυσικό αέριο από τις ασιατικές χώρες έχουν δημιουργήσει υψηλή ενεργειακή ζήτηση στην οποία η προσφορά δεν μπόρεσε να ανταπεξέλθει ⁽²⁸⁾.

Οι συνθήκες αυτές έχουν επιδεινώσει τα διαρθρωτικά προβλήματα του ευρωπαϊκού ενεργειακού συστήματος: αναποτελεσματικό κτιριακό απόθεμα, μεγάλη εξάρτηση από εισαγόμενα ορυκτά καύσιμα για τον ενεργειακό εφοδιασμό και σύζευξη τιμών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

Η χονδρική τιμή ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ καθορίζεται με οριακή τιμολόγηση, πράγμα που σημαίνει ότι όλοι οι προμηθευτές -συμπεριλαμβανομένων των φθηνότερων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως η αιολική ή η ηλιακή ενέργεια- λαμβάνουν την ίδια τιμή της τελευταίας μονάδας που χρησιμοποιείται για την κάλυψη της ζήτησης των καταναλωτών, η οποία είναι συχνά φυσικό αέριο. Δεδομένου ότι το φυσικό αέριο είναι ακριβό, αυτό σημαίνει ότι οι τελικές τιμές ηλεκτρικής ενέργειας εκτινάσσονται στα ύψη σε περιόδους υψηλής ζήτησης και ότι η αγορά εκτίθεται σε ασταθείς τιμές ⁽²⁹⁾.

Η τρέχουσα ικανότητα αποθήκευσης των κρατών μελών είναι ανεπαρκής για την απορρόφηση των κραδασμών στις τιμές του φυσικού αερίου και το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ευρώπη εξακολουθεί να είναι πολύ χαμηλό για να ξεπεραστούν από μόνα τους αυτά τα προβλήματα. Αυτοί οι παράγοντες, στο πλαίσιο μιας απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας, εκθέτουν τους χρήστες σε κερδοσκοπία ⁽³⁰⁾.

Μια δίκαιη πράσινη φορολογία η οποία να καταργεί σταδιακά τις επιδοτήσεις στα ορυκτά καύσιμα, να παρέχει περαιτέρω κίνητρα για την ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές και να αξιοποιεί τα ενεργειακά φορολογικά έσοδα για τη στήριξη ενεργειακά φτωχών και χαμηλών εισοδηματικά ομάδων, επί του παρόντος απουσιάζει σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ ⁽³¹⁾. Θα πρέπει να προσεγγίσουμε τα οικολογικά φορολογικά συστήματα λαμβάνοντας υπόψη τη φορολογική δικαιοσύνη, και ειδικότερα, ευρύτερα προοδευτικές φορολογικές μεταρρυθμίσεις που να στηρίζουν τις φορολογικές μετατοπίσεις από την κόσμο της εργασίας στο κόσμο του κεφαλαίου, μέσα από υψηλότερη

φορολόγηση των εταιρειών, του κεφαλαίου και των υψηλών εισοδημάτων και τη χαμηλότερη φορολόγηση των εισοδημάτων των εργαζομένων (32).

Οι αυξανόμενες τιμές της ενέργειας θέτουν σε κίνδυνο όλα τα ευρωπαϊκά νοικοκυριά, τόσο τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος που βιώνουν ενεργειακή φτώχεια όσο και τα νοικοκυριά της μεσαίας τάξης που βλέπουν το διαθέσιμο εισόδημά τους να διαβρώνεται και αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο ενεργειακής επισφάλειας (33). Εάν οι κανόνες της ελεύθερης αγοράς παραμείνουν το κυρίαρχο μοτίβο, τα νοικοκυριά της Ευρώπης δεν θα προστατεύονται μακροπρόθεσμα και δεν θα επωφεληθούν πλήρως από την απαλλαγή από τις εκπομπές άνθρακα και την καθαρή ενέργεια.

Δεδομένου ότι η θέρμανση αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο μερίδιο του ενεργειακού κόστους των νοικοκυριών και είναι συχνά η δαπάνη που οδηγεί τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος στην ενεργειακή φτώχεια, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο ενεργειακής φτώχειας να επωφελούνται πλήρως από τις πολιτικές απαλλαγής από τις εκπομπές άνθρακα και δεν θα εγκαταλειφθούν στη μοίρα εκείνου που θα πληρώσει το τίμημα των εκπομπών άνθρακα ενώ θα παραμένουν εγκλωβισμένοι στη χρήση των υποδομών για τα ορυκτά καύσιμα (34).

Τι μπορεί να γίνει σε επίπεδο ΕΕ;

Για την επίτευξη βιώσιμων λύσεων για την προστασία των ευάλωτων καταναλωτών, απαιτείται μια ριζική μεταρρύθμιση της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας. Συνολικά, μεταξύ του 2008 (όταν πραγματοποιήθηκε η πλήρης απελευθέρωση των αγορών ενέργειας στην ΕΕ) και του 2020, ο δείκτης τιμών καταναλωτή της Eurostat αυξήθηκε κατά 17% κατά μέσο όρο, ενώ οι μέσες τιμές ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου, στερεών καυσίμων και θερμικής ενέργειας αυξήθηκαν σχεδόν κατά 25% (35).

Ο τρέχων σχεδιασμός και οι κανόνες της αγοράς στο πλαίσιο της απελευθέρωσης των αγορών ενέργειας δεν αφήνουν πολλά περιθώρια ελιγμών στην ΕΕ και στα κράτη μέλη για συστηματικό έλεγχο των τιμών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν θα εισάγει πρόθυμα διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις αυτών των μηχανισμών, προτιμώντας να αντιμετωπίσει την ενεργειακή κρίση μάλλον με βραχυπρόθεσμα μέτρα. Ένα πρόσφατο παράδειγμα είναι η εργαλειοθήκη της Επιτροπής «προκειμένου να επιτραπεί μια ταχεία συντονισμένη προσέγγιση για την προστασία αυτών που κινδυνεύουν περισσότερο χωρίς να κατακερματιστεί η ευρωπαϊκή ενιαία αγορά ενέργειας», που προτείνει ανεπαρκή μέτρα όπως στοχευμένη στήριξη, φορολογικές ελαφρύνσεις και παρακολούθηση και ενδυνάμωση της αγοράς (36).

Τα κράτη μέλη διαφωνούν σχετικά με τη σωστή λύση για την αγορά ενέργειας, με ορισμένες κυβερνήσεις ακόμη και να αποδίδουν την κρίση των τιμών της ενέργειας στην πολιτική της ΕΕ για το κλίμα (37). Άλλες χώρες έχουν ζητήσει πιο φιλόδοξα μέτρα, με τη Γαλλία και την Ισπανία να προτείνουν εναλλακτικές ρυθμίσεις, όπως κοινή αγορά φυσικού αερίου, ρυθμιζόμενες μεταφορές για να διασφαλιστεί ότι τα έκτακτα οφέλη των παραγωγών λόγω των υψηλών τιμών των ορυκτών καυσίμων μετακυλίσουν στους καταναλωτές ή μακροπρόθεσμες συμβάσεις για ενέργεια χαμηλών εκπομπών άνθρακα που φέρνουν αυτές τις πηγές εν μέρει εκτός της χονδρικής αγοράς (38). Αυτές οι προτάσεις δείχνουν ότι υπάρχουν συγκεκριμένα μέτρα που μπορούν να ληφθούν για τη ρύθμιση των

ενεργειακών αγορών προκειμένου να προστατευθούν τα νοικοκυριά, πέραν των βραχυπρόθεσμων εκτιμήσεων περί κέρδους.

Επιπλέον, η πρόθεση της Επιτροπής να καταργήσει σταδιακά τις ρυθμιζόμενες τιμές ηλεκτρικής ενέργειας απειλεί έναν από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους στήριξης στα άτομα που αντιμετωπίζουν και τον κίνδυνο της ενεργειακής φτώχειας (39). Στην Οδηγία του 2019 για τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, ο Ευρωπαίος νομοθέτης διευκρίνισε ότι οι ρυθμιζόμενες τιμές εξακολουθούν να επιτρέπονται κατά παρέκκλιση υπό ορισμένες συνθήκες, αλλά ανέθεσε στην Επιτροπή να επανεξετάσει αυτήν την κατάσταση το 2025 και της επέτρεψε να προτείνει ημερομηνία λήξης τους.

Αυτό θα σήμαινε ότι οι κυβερνήσεις που επιθυμούν να προστατεύσουν τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος στερούνται το εργαλείο της ρύθμισης των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο έχει αποδειχθεί ως ένας ιδιαίτερα αποτελεσματικός τρόπος για την προστασία των πιο ευάλωτων από την κερδοσκοπία και τις ασταθείς τιμές ενέργειας, αποτρέποντας παράλληλα τις εταιρείες να μετακυλήσουν το κόστος απαλλαγής από τον άνθρακα στους καταναλωτές.

Οι ρυθμιζόμενες τιμές πρέπει να διατηρηθούν και μετά το 2025 και να αναγνωριστούν ως βασικό εργαλείο για τη διασφάλιση του δικαιώματος στην ενέργεια για όλα τα νοικοκυριά, σε ανταπόκριση της αντίληψης περί την ενέργεια ως βασικής υπηρεσίας που κατοχυρώνεται στον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ως υπηρεσία γενικού συμφέροντος σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ.

Επιπλέον, η Επιτροπή πρέπει να διασφαλίσει ότι τα κράτη μέλη συμφωνούν σε εθνικές πολιτικές για τη στήριξη των ενεργειακά φτωχών καταναλωτών, με ειδική χρηματοδότηση και επενδύσεις που στοχεύουν σε αυτήν την ομάδα (40). Η οικονομική στήριξη μπορεί να έχει τη μορφή κοινωνικών ή μειωμένων τιμολογίων, ειδικών επιδομάτων θέρμανσης ή στέγασης, επιχορηγήσεων και επιδοτήσεων για την εφαρμογή μέτρων ενεργειακής απόδοσης σε κοινωνικές και ενοικιαζόμενες κατοικίες και τη μετάβαση σε ανανεώσιμες πηγές και την εγκατάσταση αντλιών θερμότητας, συμπληρωμάτων σε παροχές κοινωνικής πρόνοιας και εφάπαξ πληρωμές για την προστασία των νοικοκυριών που κινδυνεύουν από τη φτώχεια (41).

Τι μπορεί να γίνει σε εθνικό επίπεδο;

Για να πραγματοποιηθεί το δικαίωμα στην ενέργεια για όλους, τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν απαγόρευση των αποσυνδέσεων και να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα για να αποτρέψουν τις αυτοαποσυνδέσεις από χρήστες μετρητών προπληρωμής (42).

Οι λύσεις που άπτονται της εφαρμογής συγκεκριμένων πολιτικών δεν πρέπει να επικεντρώνονται μόνο στους Ευρωπαίους που ήδη βιώνουν ενεργειακή φτώχεια, αλλά θα πρέπει επίσης να υιοθετήσουν μια προσέγγιση προκειμένου να προλαμβάνουν τις καταστάσεις και οι οποίες θα στηρίζουν τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος στην προσπάθειά τους να απομακρυνθούν από τα ορυκτά καύσιμα και θα τα προστατεύουν από το υψηλό κόστος των καυσίμων θέρμανσης κατά τη διάρκεια αυτής της μετάβασης (43).

Η τρέχουσα ενεργειακή κρίση έχει δει την ανάπτυξη πολλαπλών πολλά υποσχόμενων πρακτικών σε εθνικό επίπεδο για την υποστήριξη των φτωχών ενεργειακά καταναλωτών. Αν και οι περισσότερες από αυτές εφαρμόστηκαν ως προσωρινές λύσεις, δείχνουν ότι τα κράτη μπορούν να προστατεύσουν τις ευάλωτες ομάδες και ότι είναι στην αρμοδιότητά τους να ενισχύσουν την υφιστάμενη προστασία και να επεκτείνουν αυτά τα μέτρα ως διαρθρωτικά εργαλεία για την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας.

Η Πολωνία διαθέτει έως και 650 εκατομμύρια ευρώ για κουπόνια ηλεκτρικού ρεύματος για να βοηθήσει τους φτωχότερους πολίτες της να αντιμετωπίσουν το αυξανόμενο κόστος της θερμότητας, του ηλεκτρισμού, του φυσικού αερίου και της βενζίνης. Η Γαλλία επέβαλε «αποζημίωση πληθωρισμού» για άτομα που λαμβάνουν λιγότερα από 2.000 ευρώ, καθώς και ενεργειακούς ελέγχους αξίας 100 ευρώ και προσωρινά ανώτατα όρια στις ρυθμιζόμενες αυξήσεις των τιμών της ενέργειας. Η Πορτογαλία εισήγαγε έκπτωση 33,8% στους λογαριασμούς ρεύματος για οικογένειες με χαμηλό εισόδημα τον Νοέμβριο (2021) και θα επεκτείνει την πρωτοβουλία έως το 2022. Στο Βέλγιο, το κοινωνικό τιμολόγιο για ηλεκτρική ενέργεια και φυσικό αέριο επεκτάθηκε προσωρινά σε διπλάσιο αριθμό δικαιούχων. Στην Ισπανία, μέρος των υπερβολικών κερδών που δημιουργούνται από τους παραγωγούς λόγω των υψηλών τιμών του φυσικού αερίου θα χρησιμοποιηθεί υποχρεωτικά για να διατηρηθούν οι τιμές χαμηλότερες για τους καταναλωτές.

Ωστόσο, το τρέχον νεοφιλελεύθερο μοντέλο δεν είναι εξοπλισμένο για να επιφέρει τις ριζικές αλλαγές που απαιτούνται, προκειμένου να απαλλαγούν οι οικονομίες μας από τον άνθρακα ⁽⁴⁴⁾. Βυθισμένος στο νεοφιλελεύθερο δόγμα, ο Οργανισμός της ΕΕ για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας ζήτησε πρόσφατα να συνεχιστεί η ενοποίηση της αγοράς ενέργειας. Αυτό θα περιλαμβάνει περαιτέρω άρση των φραγμών για την είσοδο στην αγορά και τη διαμόρφωση των τιμών για να ξεπεραστεί η απότομη αύξηση των τιμών της ενέργειας ⁽⁴⁵⁾. Ωστόσο, η πραγματικότητα είναι διαφορετική.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, περισσότεροι από 25 ιδιώτες προμηθευτές ενέργειας κήρυξαν πτώχευση από την αρχή της κρίσης των τιμών της ενέργειας, με το κόστος διαχείρισης αυτής της κατάρρευσης να πέφτει πιθανόν στους ίδιους τους καταναλωτές μιας και 120 £ θα μπορούσαν να προστεθούν στους ετήσιους λογαριασμούς τους ⁽⁴⁶⁾. Αυτό το παράδειγμα δείχνει πώς η απορρύθμιση και η άρση των φραγμών για την είσοδο στην αγορά προσθέτουν μεγάλη αστάθεια στο σύστημα, με ελάχιστο ανταλλάγματα όσον αφορά τις δίκαιες τιμές.

Ένα δημόσιο και δημοκρατικό ενεργειακό σύστημα θα μπορούσε να λύσει πολλά από αυτά τα ζητήματα, αποκαθιστώντας και επεκτείνοντας τη δυνατότητα για δημοκρατικό έλεγχο σε έναν τομέα που παρέχει ένα ζωτικό δημόσιο αγαθό, με αυτόν τον έλεγχο να ανατίθεται σε πολίτες και εργαζόμενους ⁽⁴⁷⁾.

Διασφαλίζοντας ότι τα φτωχά ενεργειακά νοικοκυριά επωφελούνται από μέτρα ενεργειακής απόδοσης.

Το πακέτο «Fit for 55»

Τα νοικοκυριά που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, και γενικότερα τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα, αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια για την εφαρμογή μέτρων ενεργειακής απόδοσης και τη στρόφη προς ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (48).

Μερικά από αυτά τα εμπόδια σχετίζονται με την έλλειψη σε προσβάσιμη και προσαρμοσμένη ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός πληροφόρηση και καθοδήγηση, την κακή πρόσβαση στη χρηματοδότηση και την περιορισμένη ικανότητα πληρωμής αρχικών δαπανών, την έλλειψη χώρου για αντλίες θερμότητας και την έλλειψη πρόσβασης στην τηλεθέρμανση. Οι ενοικιαστές αντιμετωπίζουν συχνά συγκεκριμένα εμπόδια, όπως εκείνο που διαχωρίζει τα κίνητρά τους από εκείνα των ιδιοκτητών, καθώς οι δύο ομάδες έχουν διαφορετικά κίνητρα προκειμένου να προχωρήσουν σε επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση σε ενοικιαζόμενες κατοικίες. Οι ιδιοκτήτες πρέπει να υποστηρίξουν το κόστος των επενδύσεων σε μόνωση και θέρμανση ή ψύξη, που ωφελούν τους ενοικιαστές ως επί το πλείστον, αλλά οι ενοικιαστές δεν έχουν λόγο σε αυτές τις επιλογές.

Η μετάβαση προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία με χαμηλές εκπομπές άνθρακα πρέπει να είναι μια κοινωνικά δίκαιη μετάβαση που λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις επιπτώσεις στα φτωχά ενεργειακά νοικοκυριά (49).

Η υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Νόμου για το Κλίμα το 2021 καθιέρωσε ένα σαφές δεσμευτικό πλαίσιο για την επίτευξη καθαρών μηδενικών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου έως το 2050, με στόχο το 2030 να υπάρξει μείωση κατά 55% των εκπομπών σε σύγκριση με το 1990. Στις 14 Ιουλίου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε το Πακέτο «Fit for 55», το οποίο αποτελείται από πολλές νομοθετικές προτάσεις που ευθυγραμμίζουν τις πολιτικές της ΕΕ για το κλίμα και την ενέργεια με τους νέους στόχους για το κλίμα, όπως πολλές προτάσεις που συνδέονται άμεσα με την ενεργειακή απόδοση με ευρείες επιπτώσεις στα φτωχά ενεργειακά νοικοκυριά.

Αυτό το νομοθετικό πακέτο είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη μιας ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας που δεν αφήνει κανέναν πίσω, συνδυάζοντας την κλιματική με την κοινωνική δικαιοσύνη. Πρέπει να εξασφαλιστεί μια κοινωνικά δίκαιη μετάβαση που ανακουφίζει όσους ζουν σε ενεργειακή φτώχεια και διασφαλίζει ότι τα ενεργειακά φτωχά και χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά συμμετέχουν στο σχεδιασμό τέτοιων πολιτικών και επωφελούνται από την εφαρμογή τους, εγγυώμενο την πρόσβαση στην απαλλαγή από τις εκπομπές άνθρακα για όλους.

Αυτό σημαίνει συμμετοχή των εργαζόμενων και των συνδικάτων σε έναν γνήσιο κοινωνικό διάλογο σε όλα τα επίπεδα, προκειμένου να αναπτυχθούν τρόποι μετάβασης και προγράμματα κοινωνικής προστασίας και να εξασφαλιστούν επενδύσεις σε θέσεις εργασίας υψηλής ποιότητας σε πράσινους τομείς που να τηρούν καλές συνθήκες και πρότυπα εργασίας (50). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι κοινωνικοί εταίροι στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας έχουν δημοσιεύσει έναν οδικό χάρτη για μια δίκαιη μετάβαση, ο οποίος στοχεύει στη διασφάλιση ποιοτικών συνθηκών απασχόλησης στον τομέα μέσω ισχυρών δομών συλλογικών διαπραγματεύσεων καθώς και απτών αιτημάτων προς τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη (51).

Θα πρέπει να αναζητηθούν περαιτέρω συνέργειες μεταξύ των σχεδίων πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο. Όλα τα στοιχεία του πακέτου Fit for 55 πρέπει να ενσωματωθούν στη Στρατηγική με τον τίτλο Renovation Wave (Κύμα Ανακαίνισης) -ιδιαίτερα την αναθεωρημένη Οδηγία για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων- και τα Εθνικά Σχέδια Ενέργειας και Κλίματος, ώστε να επιτευχθεί μια χωρίς αποκλεισμούς μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα, και να μεγιστοποιηθεί η συνέπεια στη χρήση των εσόδων, και στη χρηματοδότηση, και στην εκπόνηση αξιολογήσεων των επιπτώσεων, και στρατηγικών μετριασμού (αυτών).

Ενεργειακή Απόδοση και Κύμα Ανακαίνισης

Η συνεχιζόμενη αναθεώρηση της Οδηγίας για την Ενεργειακή Απόδοση ("EED") πρέπει να μεγαλώσει τις φιλοδοξίες που έχει η ΕΕ γύρω από το κλίμα και να καθορίσει σαφείς και δεσμευτικούς εθνικούς στόχους για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας τελικής χρήσης ενέργειας, μεταξύ άλλων μέσω ενισχυμένων υποχρεώσεων για τα κράτη μέλη. Η ενεργειακή απόδοση είναι το κλειδί: εκτιμάται ότι η αύξηση του ποσοστού ανακαινίσεων στον οικιακό τομέα κατά μόλις 1% θα μπορούσε να βγάλει 7 εκατομμύρια ανθρώπους από την ενεργειακή φτώχεια ⁽⁵²⁾.

Πρέπει να θεσπιστεί η νομική απαίτηση τα κράτη μέλη να χρηματοδοτούν και να αναπτύσσουν προγράμματα ενεργειακής απόδοσης για νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος και ευάλωτα νοικοκυριά για τη διαχείριση των διανεμητικών επιπτώσεων σε αυτές τις ομάδες στόχους, και παράλληλα να δοθεί προτεραιότητα στα ενεργειακά φτωχά νοικοκυριά όσον αφορά τις προσπάθειες απαλλαγής από τις εκπομπές άνθρακα και τις επιδοτήσεις για αλλαγή καυσίμου.

Επιπλέον, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων θα πρέπει να αποκλείονται ρητά ως επιλογή για την εξοικονόμηση ενέργειας. Αυτή η οδηγία αποτελεί σημαντική ευκαιρία για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των ευρωπαϊκών συστημάτων θέρμανσης και ψύξης, μειώνοντας τις εκπομπές και προστατεύοντας τα ευάλωτα νοικοκυριά από την ενεργειακή φτώχεια. Ειδικότερα, ο καθορισμός μέρους των Υποχρεώσεων Ενεργειακής Απόδοσης προκειμένου να χρηματοδοτηθούν μέτρα για την ενεργειακή φτώχεια είναι θεμελιώδης για την υπέρβαση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά κατά την εφαρμογή προγραμμάτων ενεργειακής απόδοσης. Απαιτείται επίσης να οριστεί καλύτερα η ενεργειακή φτώχεια προκειμένου να προσεγγίζει όλες τις ομάδες που εκτίθενται σε αυτόν τον κίνδυνο (της ενεργειακής φτώχειας) σε κάθε κράτος μέλος.

Επιπλέον, η μείωση των λογαριασμών ενέργειας των νοικοκυριών μετά από ένα πρόγραμμα μεγάλης κλίμακας ανακαίνισης, όπως το η Στρατηγική του Κύματος Ανακαίνισης, που στοχεύει στην ανακαίνιση 35 εκατομμυρίων κατοικιών έως το 2030, είναι περίπου 400 ευρώ ετησίως ⁽⁵³⁾. Η ριζική ανακαίνιση έχει πολλά άλλα οφέλη, όπως η επιτάχυνση της απαλλαγής από τις εκπομπές άνθρακα και η τόνωση της πράσινης οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας ⁽⁵⁴⁾. Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται επαρκής και δίκαιη χρηματοδότηση, καθώς και ειδικά προγράμματα ενεργειακής απόδοσης και πρακτικής βοήθειας που απευθύνονται σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος ⁽⁵⁵⁾.

Το Κύμα Ανακαίνισης και οι πράσινες θέσεις εργασίας μπορούν να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες εργασίας και προώθησης της κοινωνικής ένταξης. Προς το παρόν, ωστόσο, η εργασία στον κατασκευαστικό τομέα δυστυχώς χαρακτηρίζεται πολύ συχνά από χαμηλούς μισθούς, συμβάσεις

μηδενικών ωρών, άτυπη εργασία και κακές συνθήκες εργασίας. Επιπλέον, η μετάβαση σε μια οικονομία και αγορά εργασίας με χαμηλές εκπομπές άνθρακα θα έχει αντίκτυπο στο εργατικό δυναμικό, ιδιαίτερα στους ανειδίκευτους και τους φτωχούς εργαζόμενους που δεν μπορούν να στραφούν σε μια νέα αγορά εργασίας χωρίς κατάλληλα μέτρα.

Είναι σημαντικό αυτές οι νέες θέσεις εργασίας να είναι ποιοτικές με καλές συνθήκες εργασίας και αξιοπρεπείς μισθούς, διαφορετικά η έλλειψη ειδικευμένων εργαζομένων θα καταστήσει αδύνατους τους φιλόδοξους στόχους που τέθηκαν στο Κύμα Ανακαίνισης (56).

Για να αντιμετωπιστεί η φτώχεια στην εργασία και οι επισφαλείς συνθήκες απασχόλησης σε αυτόν τον τομέα, να αποτραπεί μια κούρσα προς τα κάτω και να καταστούν αυτές οι θέσεις πιο ελκυστικές, θα πρέπει να εξασφαλιστούν επαρκείς (ελάχιστοι) μισθοί διαβίωσης, διασφαλίζοντας παράλληλα τη συμμετοχή των εργαζομένων σε συλλογικές διαπραγματεύσεις και συλλογικές συμβάσεις που καλύπτουν κατώτατους μισθούς καθώς και μεγάλης κλίμακας προγράμματα αναβάθμισης και επανεξειδίκευσης (57).

Τέλος, οι γυναίκες αναφέρονται ως δυνητικό εργατικό δυναμικό για το Κύμα Ανακαίνισης, το οποίο είναι θετικό, αλλά η ανισότητα των φύλων θα πρέπει να αντιμετωπιστεί διαρθρωτικά διασφαλίζοντας ότι λαμβάνεται υπόψη στο σχεδιασμό και την πρόσβαση στα προγράμματα ανακαίνισης του πληθυσμού-στόχο και στην αύξηση του ρόλου των γυναικών στον κατασκευαστικό τομέα.

Ένα νέο σύστημα εμπορίας άνθρακα στην ΕΕ για κτίρια

Η προτεινόμενη δημιουργία μιας νέας αγοράς άνθρακα στην ΕΕ, για τις εκπομπές άνθρακα, στον κατασκευαστικό τομέα και τον τομέα των οδικών μεταφορών («ETS2») θα επιδεινώσει τις υπάρχουσες κοινωνικές προκλήσεις που συνδέονται με την ενεργειακή μετάβαση, καθώς εκτιμάται ότι οι λογαριασμοί ενέργειας θα αυξηθούν κατά μέσο όρο κατά 429 ευρώ το έτος ανά νοικοκυριό (58).

Αυτή η πρόταση θα αυξήσει τις υπάρχουσες ανισότητες και θα έχει αρνητικές συνέπειες για τα φτωχά ενεργειακά νοικοκυριά, τα οποία συχνά αδυνατούν να επωμιστούν υψηλότερα κόστη για ενέργεια ή για βελτιώσεις στέγασης. Θα θέσει σε κίνδυνο την πρόσβασή τους σε προγράμματα ανακαίνισης και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και θα επηρεάσει δυσανάλογα τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα και τα άτομα που κινδυνεύουν από φτώχεια (59).

Αυτό ισχύει επιπλέον επειδή υπάρχουν, και τις τελευταίες δεκαετίες αυξάνονται, ανισότητες που σχετίζονται με τον άνθρακα: το φτωχότερο μισό των Ευρωπαίων μείωσε τις εκπομπές σχεδόν κατά το ένα τέταρτο, ενώ οι εκπομπές από το πλουσιότερο 10% συνεχίζουν να αυξάνονται (60). Δεδομένου ότι οι φτωχότεροι εκπέμπουν πολύ λιγότερο, θα ήταν βαθύτατα άδικο αν ήταν αυτοί που θα πληρώσουν τα περισσότερα. Η ανισότητα του άνθρακα πρέπει να αντιμετωπιστεί με διαρθρωτικό τρόπο, καθώς οι μηχανισμοί της αγοράς είναι θεμελιωδώς ανίκανοι να λύσουν αυτό το ζήτημα.

Ταμείο για Κοινωνικό Κλίμα

Μια άλλη πρόταση στο πλαίσιο της δέσμης «Fit for 55» αφορά τη σύσταση ενός Ταμείου για Κοινωνικό Κλίμα ("SCF"), που παρουσιάζεται ως εργαλείο για τη δίκαιη κατανομή των βαρών στην κοινωνία που συνδέεται με την εισαγωγή του ETS2. Αυτό το ταμείο έχει στόχο συγκεκριμένα ευάλωτα νοικοκυριά μέσω άμεσης εισοδηματικής στήριξης και υποστήριξης για μέτρα και επενδύσεις σε ανακαινίσεις, προγράμματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ή μεταφορές.

Αν και αυτό το ταμείο είναι ένα χρήσιμο μέσο για την αντιστάθμιση των αρνητικών κοινωνικών αποτελεσμάτων της πράσινης μετάβασης, θα πρέπει να αποσυνδεθεί από το ETS2 και να χρηματοδοτηθεί επαρκώς, εστιάζοντας στην παροχή στήριξης, προγραμμάτων και μακροπρόθεσμων επενδύσεων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Το ποσό που προτείνεται επί του παρόντος για αυτό το ταμείο, συμπεριλαμβανομένης της συγχρηματοδότησης από τα κράτη μέλη, θα κατέληγε σε μέσο προϋπολογισμό 527 ευρώ ετησίως ανά νοικοκυριό μόνο εάν ολόκληρο το ποσό διανεμόταν μόνο στο 20% των φτωχότερων νοικοκυριών της ΕΕ ⁽⁶¹⁾.

Επιπλέον, το SCF θα πρέπει να εφαρμοστεί το συντομότερο δυνατό, το αργότερο το 2023, για να διασφαλιστεί ότι τα νοικοκυριά μπορούν να αρχίσουν να πραγματοποιούν επενδύσεις για την απαλλαγή από τις εκπομπές άνθρακα και σε καθαρές εναλλακτικές λύσεις.

Η Οδηγία για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων

Η πρόσφατα ανακοινωθείσα πρόταση για μια αναθεωρημένη Οδηγία για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων («EPBD») περιλαμβάνει την εισαγωγή ελάχιστων προτύπων ενεργειακής απόδοσης στον οικιακό τομέα, μετατρέποντας τη Στρατηγική του Κύματος Ανακαίνισης σε συγκεκριμένη νομοθετική δράση.

Αυτά τα πρότυπα ορίζουν ένα ελάχιστο επίπεδο ενεργειακής απόδοσης που πρέπει να πληροί το απόθεμα κατοικιών πριν από μια δεδομένη ημερομηνία. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα πρόταση απαιτεί το 15% του κτιριακού αποθέματος με τη χειρότερη απόδοση σε κάθε κράτος μέλος να αναβαθμιστεί σε τουλάχιστον πρότυπο ενεργειακής απόδοσης «F» έως το 2030 και τουλάχιστον σε πρότυπο ενεργειακής απόδοσης «E» έως το 2033 για κτίρια κατοικιών και όλα τα νέα κτίρια να έχουν μηδενικές εκπομπές απαρχής του 2030.

Αυτά τα υποχρεωτικά ελάχιστα πρότυπα σε όλα τα κράτη μέλη είναι ευπρόσδεκτα, καθώς είναι ζωτικής σημασίας για να δοθεί προτεραιότητα στις ανακαινίσεις των ενεργειακά φτωχών και χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριών, πολλά από τα οποία βρίσκονται σε κτίρια που έχουν τη χειρότερη απόδοση ⁽⁶²⁾. Τα πρότυπα αυτά είναι σημαντικά για την αντιμετώπιση της μη ασφαλούς και αναποτελεσματικής στέγασης, τη μείωση των λογαριασμών ενέργειας και την εγγύηση για αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης. Η πρόταση αναγνωρίζει ότι αυτό θα πρέπει να γίνει με κοινωνικά βιώσιμο τρόπο, μέσω της ενσωμάτωσης οικονομικών και κοινωνικών διασφαλίσεων που επιδιώκουν να εμποδίσουν τα ελάχιστα πρότυπα να επιδεινώσουν τις συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος ⁽⁶³⁾.

Τα Σχέδια Δράσης για την ανακαίνιση κτιρίων που εκπονούνται από τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν οδικούς χάρτες για τη σταδιακή κατάργηση των ορυκτών καυσίμων στη θέρμανση και ψύξη το αργότερο έως το 2040, καθώς και τρόπους για τη μετατροπή του αποθέματος που

διαθέτουν τα νοικοκυριά ώστε να διασφαλιστούν μηδενικές εκπομπές έως το 2050. Δεν πρέπει να προβλεφθούν οικονομικά κίνητρα για την εγκατάσταση λεβητών ορυκτών καυσίμων από το 2027 και δίνεται στα κράτη μέλη η δυνατότητα να απαγορεύσουν περαιτέρω τη χρήση ορυκτών καυσίμων στα κτίρια.

Ωστόσο, μπορεί να προκληθούν κάποιες αρνητικές συνέπειες από αυτή την πρόταση ⁽⁶⁴⁾. Θα πρέπει να εισάγουμε έναν πιο φιλόδοξο ορισμό όσον αφορά τα κτίρια που χαρακτηρίζονται ότι έχουν τη χειρότερη απόδοση, και να θέσουμε στόχους για υψηλότερα πρότυπα ενεργειακής απόδοσης πέρα από τον βαθμό «E» και υψηλότερο πρότυπο ριζικής ανακαίνισης (προς το παρόν ορίζεται μόνο στο 30% της εξοικονόμησης ενέργειας), για να υλοποιηθεί πραγματικά το Κύμα Ανακαίνισης και να πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες αναβαθμίσεις στο μέχρι τώρα μη αποδοτικό κτιριακό απόθεμα της Ευρώπης.

Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρξει μεγαλύτερη δέσμευση για τη σταδιακή κατάργηση των υποδομών ορυκτών καυσίμων για νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος σε υφιστάμενα κτίρια πριν από το 2040, προκειμένου να μην μείνουν αυτά τα νοικοκυριά μόνα τους να πληρώσουν το κόστος του άνθρακα για την ενεργειακή μετάβαση, λόγω της ταχύτερης αλλαγής των υψηλότερων εισοδηματικά νοικοκυριών σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Τα κράτη μέλη πρέπει να εφαρμόσουν τα Σχέδια Δράσης τους για την Ανακαίνιση Κτιρίων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας, αλλά επί του παρόντος δεν υπάρχουν προαπαιτούμενα για την αποκλειστική και καθορισμένη χρηματοδότηση προγραμμάτων ριζικής ανακαίνισης και προγραμμάτων ενιαίας εξυπηρέτησης που παρέχουν προσβάσιμες και προσαρμοσμένες πληροφορίες και καθοδήγηση καθώς και τεχνική βοήθεια στα ενεργειακά φτωχά νοικοκυριά, στα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος και σε αυτούς που ζουν σε ακατάλληλες κατοικίες. Θα πρέπει επίσης να ενισχυθεί η προστασία για τους ενοικιαστές προκειμένου να διασφαλίζεται οικονομικά προσιτή στέγη και η υπέρβαση των εκ διαμέτρου αντίθετων κινήτρων μεταξύ ενοικιαστών και ιδιοκτητών, συμπεριλαμβανομένου ενός ανώτατου ορίου στις αυξήσεις ενοικίων, της προστασίας από εξώσεις και της στεγαστικής βοήθειας.

Είναι επομένως απαραίτητο να υπάρχει εποπτεία του κοινωνικού αντικτύπου που έχουν τα προγράμματα ανακαίνισης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ενεργειακής απόδοσης για να εξασφαλίσουμε ότι αυτά οδηγούν στο επιθυμητό αποτέλεσμα όσον αφορά τη μείωση της ενεργειακής φτώχειας, αντί να αυξάνουν τα ενοίκια ή να επιβαρύνουν τους ενοικιαστές με που έχουν χαμηλό εισόδημα, αλλά και ότι προωθούν την απαλλαγή από τις εκπομπές άνθρακα σε νεόδμητα και υφιστάμενα κτίρια και τη διασφάλιση ότι τα ευάλωτα νοικοκυριά δεν θα εγκλωβιστούν σε υποδομές ορυκτών καυσίμων τα επόμενα χρόνια ⁽⁶⁵⁾. Η δέσμευση των χρηστών για το σχεδιασμό τέτοιων προγραμμάτων και η εκ των προτέρων και εκ των υστέρων αξιολόγηση των κοινωνικών και διανεμητικών επιπτώσεών τους πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του σχεδιασμού και της υλοποίησης των πολιτικών ⁽⁶⁶⁾.

Υπό αυτή την έννοια, ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη εφαρμόσει προγράμματα για την υποστήριξη των φτωχών ενεργειακά καταναλωτών ⁽⁶⁷⁾. Η Ιρλανδία έχει ξεκινήσει επιχορηγήσεις ενεργειακής απόδοσης για μόνωση, συστήματα αντλιών θερμότητας, έλεγχο θέρμανσης και ηλιακή θέρμανση νερού. Η Κροατία, στο εθνικό της πρόγραμμα για την ανακαίνιση κτιρίων, έχει ορίσει μέρος της χρηματοδότησης για τα ενεργειακά φτωχά νοικοκυριά. Στην Πορτογαλία, μια εθνική

μακροπρόθεσμη στρατηγική αντιμετωπίζει την ενεργειακή φτώχεια με προγράμματα ανακαίνισης και ενεργειακής απόδοσης, καθώς και παραχωρώντας κουπόνια αποδοτικότητας σε ευάλωτα οικονομικά νοικοκυριά που διαβιούν σε ιδιόκτητα σπίτια για τη βελτίωση της θερμαντικής άνεσης των σπιτιών τους (68).

Η Οδηγία για την Ενεργειακή Απόδοση των Κτιρίων πρέπει επίσης να λάβει υπόψη το ζήτημα του φύλου, όπως το γεγονός ότι οι γυναίκες επηρεάζονται δυσανάλογα από την ενεργειακή φτώχεια και έχουν διαφορετικές ανάγκες στη διαχείριση της θερμαντικής άνεσης των σπιτιών τους. Οι γυναίκες, επίσης, νοικιάζουν πιο συχνά και τα αυξημένα ενοίκια λόγω ανακαίνισης θα μπορούσαν να τις επηρεάσουν δυσανάλογα. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι η δικαιοσύνη των φύλων και η διατομεακότητα λαμβάνονται δεόντως υπόψη κατά την αναθεώρηση και την εφαρμογή αυτής της οδηγίας.

Κύριες συστάσεις

Καλούμε τις κυβερνήσεις και την ΕΕ να δώσουν προτεραιότητα στα ακόλουθα επείγοντα αιτήματα:

- Διεκδίκηση του δικαιώματος πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους μέσω πολιτικών και ρυθμιστικών πλαισίων, καθώς και μεταρρυθμίσεων σχεδιασμού της αγοράς, για να ενισχυθεί η προστασία των ενεργειακά φτωχών και χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριών με διαρθρωτικό τρόπο μέσω μιας προσέγγισης τριών πυλώνων που βασίζεται σε επαρκή εισοδήματα, δίκαιες τιμές και ενεργειακή απόδοση.
- Εξασφάλιση επαρκούς εισοδηματικής στήριξης, τεχνικής βοήθειας και συνθηκών εργασίας για τους πιο ευάλωτους (οικονομικά), συνδυάζοντας έκτακτα μέτρα για την άμεση άμβλυση της ενεργειακής φτώχειας, διασφαλίζοντας ότι είναι επαρκή για τη στήριξη νοικοκυριών χαμηλού εισοδήματος, με μακροπρόθεσμες πολιτικές που θα καταπολεμούν τα διαρθρωτικά αίτια της.
- Απαγόρευση όλων των αποσυνδέσεων και λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την πρόληψη των αυτοαποσυνδέσεων από χρήστες μετρητών προπληρωμής και διατήρηση ρυθμιζόμενων τιμών μετά το 2025, αναγνωρίζοντάς τες ως βασικό εργαλείο για τη διασφάλιση του δικαιώματος στην ενέργεια για όλα τα νοικοκυριά.
- Ανάπτυξη μιας δίκαιης πράσινης φορολογίας που καταργεί σταδιακά τις επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων, παρέχει περαιτέρω κίνητρα για την ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και αξιοποιεί τα ενεργειακά φορολογικά έσοδα για τη στήριξη φτωχών ενεργειακά νοικοκυριών και νοικοκυριών με χαμηλό εισόδημα, στο πλαίσιο ευρύτερων προοδευτικών φορολογικών μεταρρυθμίσεων που στηρίζουν τη φορολογική μετατόπιση από τους εργαζόμενους σε εκείνους που κατέχουν κεφάλαιο.
- Ενδυνάμωση πολιτών και εργαζομένων, αναδεικνύοντας το ρόλο τους στον επανασχεδιασμό ενός ενεργειακού συστήματος που αναστρέφει τις καταστροφικές συνέπειες των απελευθερωμένων αγορών ενέργειας και διασφαλίζει οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους υπό δημοκρατική διακυβέρνηση και δημόσιο έλεγχο.

- Εγγύηση συνεκτικών δημόσιων επενδύσεων σε στοχευμένα προγράμματα ανακαίνισης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ενεργειακής απόδοσης που ωφελούν τα φτωχά ενεργειακά και χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά, ειδικά στον κοινωνικό τομέα και στον τομέα της ενοικίασης κατοικιών, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζονται τυχόν άδικες και δυσανάλογα επιβαρυντικές επιπτώσεις και αποφεύγεται η εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα.
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων της Στρατηγικής για το «Κύμα Ανακαίνισης» για ποιοτική δημιουργία θέσεων εργασίας με καλές συνθήκες εργασίας και επαρκείς (ελάχιστους) μισθούς διαβίωσης, με παράλληλο σεβασμό του δικαιώματος των εργαζομένων να συμμετέχουν στις συλλογικές διαπραγματεύσεις και να αναπτύσσουν προγράμματα αναβάθμισης και επανεξειδίκευσης μεγάλης κλίμακας.
- Απαλλαγή από τις εκπομπές άνθρακα στη θέρμανση και την ψύξη σε όλα τα κτίρια κατοικιών για να μην πληρώσουν τα φτωχά ενεργειακά νοικοκυριά το κόστος του άνθρακα για την ενεργειακή μετάβαση για τις επόμενες δεκαετίες.
- Καθορισμός οικονομικών κινήτρων στο πακέτο «Fit for 55» και στη Στρατηγική για το Κύμα Ανακαίνισης για συγκεκριμένες ομάδες-στόχους, όπως ευάλωτα νοικοκυριά, χαμηλού εισοδήματος και φτωχά ενεργειακά νοικοκυριά, που έχουν περιορισμένη ικανότητα να προπληρώσουν και να έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση για ριζικές ανακαινίσεις.
- Ενσωμάτωση, πριν και μετά, της εκτίμησης των διανεμητικών επιπτώσεων της κλιματικής ουδετερότητας και των πολιτικών ενεργειακής μετάβασης που διασφαλίζουν την ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, της κοινωνίας των πολιτών και των τοπικών παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των νοικοκυριών με φτωχή ενέργεια και των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν προβλήματα φτώχειας.
- Ενσωμάτωση μιας έμφυλης και διατομεακής προσέγγισης για τις ενεργειακές ανισότητες σε όλες τις πολιτικές, αντιμετώπιση του χάσματος των φύλων και των πολυδιάστατων πτυχών της ενεργειακής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και την προώθηση της συλλογής και της συστηματικής χρήσης δεδομένων κατανεμημένων με βάση το φύλο που σχετίζονται με τη χρήση ενέργειας και την ενεργειακή φτώχεια.

Υποσημειώσεις (στην αγγλική γλώσσα)

- 1** J. Thema and F. Vondung, EPOV Indicator Dashboard: Methodology Guidebook. European Union Energy Poverty Observatory (2020) https://energy-poverty.ec.europa.eu/system/files/2021-09/epov_methodology_guidebook_1.pdf.
- 2** Even in countries with low levels of energy poverty, income-poor people can be energy-poor too. For example, in Finland (a country with high levels of energy consumption per capita) the percentage of income-poor people who live in inadequately heated homes and have debts for energy bills is two times higher than average. See A. Maxim, C. Mihai, C.-M. Apostoaie, C. Popescu, C. Istrate and I. Bostan, “Implications and Measurement of Energy Poverty across the European Union” Sustainability 8 (2016), 483.
- 3** K. Habersbrunner and E.-C. Martschew, Report on gender aspects of existing financial schemes for energy poverty measures. EmpowerMed (2020) <https://www.empowermed.eu/wp-content/uploads/2020/07/D1.4-Report-Gender-Financial-Schemes-Final-for-Web.pdf>.
- 4** What is energy poverty? European Union Energy Poverty Observatory (2021) https://energy-poverty.ec.europa.eu/observing-energy-poverty/what-energy-poverty_en.
- 5** In focus: Energy efficiency in buildings. European Commission (2020) https://ec.europa.eu/info/news/focus-energy-efficiency-buildings-2020-feb-17_en.
- 6** Population unable to keep home adequately warm by poverty status. Eurostat (2021) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_60/default/table.
- 7** Real GDP per capita. Eurostat (2021) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table. Electricity prices for household consumers - bi-annual data (from 2007 onwards). Eurostat (2021) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_PC_202/default/table.
- 8** O. G. Birgi, A. Fuhrmann, K. Habersbrunner and A. Stock, Gender and energy poverty: Facts and arguments. EmpowerMed (2021) https://www.empowermed.eu/wp-content/uploads/2021/05/2104.Empowermed-Energy_Poverty_and_gender.pdf.
- 9** K. Habersbrunner and E.-C. Martschew, Report on gender aspects of existing financial schemes for energy poverty measures, op. cit.
- 10** Population unable to keep home adequately warm by poverty status. Eurostat, op. cit.
- 11** See Services of General Interest: Glossary and Terms Explained. European Anti-Poverty Network (2007) <https://www.eapn.eu/images/docs/services%20glossary%20eng.pdf>.
- 12** Towards a Healthy Renovated Europe: Renovating our buildings is an opportunity that cannot be missed. CAN Europe and Friends of the Earth Europe (2021) <https://caneurope.org/content/uploads/2021/04/33-FoEE-CAN-briefing-renovate-europe-rhr.pdf>.
- 13** H. Thomson, C. Snell and S. Bouzarovski, “Health, Well-Being and Energy Poverty in Europe: A Comparative Study of 32 European Countries” International Journal of Environmental Research and Public Health 14(6) (2017), 584.

- 14** Right to Energy for All Europeans! European Public Service Union and European Anti-Poverty Network (2017) <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2017/05/EAPN-2017-EAPN-EPSU-energy-poverty-leaflet-1138.pdf>.
- 15** The Health Impacts of Cold Homes and Fuel Poverty. The Marmot Review Team for Friends of the Earth (2011) <https://www.instituteofhealthequity.org/resources-reports/the-health-impacts-of-cold-homes-and-fuel-poverty/the-health-impacts-of-cold-homes-and-fuel-poverty.pdf>.
- 16** O. G. Birgi, A. Fuhrmann, K. Habersbrunner and A. Stock, Gender and energy poverty: Facts and arguments, op. cit.
- 17** K. Tagaris and A. Koutantou, Greece's dark age: how austerity turned off the lights. Reuters (2017) <https://www.reuters.com/article/us-eurozone-greece-poverty-electricity-idUSKBN1781IQ>.
- 18** Towards a Healthy Renovated Europe: Renovating our buildings is an opportunity that cannot be missed. CAN Europe and Friends of the Earth Europe, op. cit.
- 19** A Just Transition Legal Framework to complement the Fit for 55 package. European Trade Union Confederation (2021) <https://www.etuc.org/en/document/etuc-position-just-transition-legal-framework-complement-fit-55-package>. Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all. International Labour Organization (2015) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf.
- 20** Who's to pay? Splitting the bill for a just energy transition. Right to Energy Coalition (2020) <https://righttoenergy.org/wp-content/uploads/2020/05/whos-to-pay-splitting-the-costs-of-the-transition-1-1.pdf>.
- 21** Response to Council Recommendation on addressing social and labour aspects of the just transition towards climate neutrality. European Anti-Poverty Network (2021) https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13247-Council-Recommendation-on-addressing-social-and-labour-aspects-of-the-just-transition-towards-climate-neutrality/F2752515_en.
- 22** EDF will no longer request that electricity be cut off to its residential customers. EDF (2021) <https://www.edf.fr/en/the-edf-group/dedicated-sections/journalists/all-press-releases/edf-will-no-longer-request-that-electricity-be-cut-off-to-its-residential-customers>; Vers un droit à une alimentation minimale en électricité tout au long de l'année. French Energy Ombudsman (2021) <https://www.energie-mediateur.fr/wp-content/uploads/2021/11/20211110-cp-alimentation-minimale-electricite.pdf>.
- 23** Input to the EC consultation for an Action Plan to implement the European Pillar of Social Rights. European Anti-Poverty Network (2020) <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2020/06/EAPN-EAPN-Proposals-on-Action-Plan-to-implement-the-EPSR-4514.pdf>.
- 24** Soaring electricity prices in Europe: causes and solutions. Eurelectric (2021) <https://www.eurelectric.org/news/soaringelectricityprices1/>.
- 25** High Energy Prices. European Union Agency for the Cooperation of Energy Regulators (2021) <https://www.acer.europa.eu/events-and-engagement/news/europes-high-energy-prices-acer-looks-drivers-outlook-and-policy>. See also European Commission, State of the Energy Union 2021 – Contributing to the European Green Deal and the Union's recovery, COM (2021) 950 final (2021).
- 26** October 2021 Commodity Markets Outlook: Urbanization and Commodity Demand. World Bank (2021) <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/36350/CMO-October-2021.pdf>.
- 27** European retail energy prices reach record levels. VaasaETT (2021) <https://www.vaasaett.com/european-retail-energy-prices-reach-record-levels/>.
- 28** Is Europe's gas and electricity price surge a one-off? Bruegel (2021) <https://www.bruegel.org/blog-post/europes-gas-and-electricity-price-surge-one>.

- 29** W. van Gaal, Environment ministers continue dogfight on energy price hike. EU Observer (2021) <https://euobserver.com/green-economy/153346>.
- 30** European Commission, Tackling rising energy prices: a toolbox for action and support, COM (2021) 660 final (2021).
- 31** T. Stainforth, C. Charveriat, E. Bodin and T. Filipova, Green Deal for All: Sustainability and equity between people, regions, countries and generations. Institute for European Environmental Policy (2020) <https://ieep.eu/publications/green-deal-for-all-sustainability-and-equity-between-people-regions-countries-and-generations>.
- 32** T. Gore and C. Charveriat, Fair and green: A new European grand bargain on tax is possible. Institute for European Environmental Policy (2021) <https://ieep.eu/news/fair-and-green-a-new-european-grand-bargain-on-tax-is-possible>.
- 33** Energy poor must not bear the costs of soaring energy prices. European Anti-Poverty Network (2021) <https://www.eapn.eu/eapn-statement-energy-poor-must-not-bear-the-costs-of-soaring-energy-prices/>.
- 34** Who's to pay? Splitting the bill for a just energy transition. Right to Energy Coalition, op. cit.
- 35** HICP - annual data (average index and rate of change). Eurostat (2021) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_aind/default/table.
- 36** European Commission, Tackling rising energy prices: a toolbox for action and support, op. cit.
- 37** J. Liboreiro and A. de Filippis, Why Europe's energy prices are soaring and could get much worse. Euronews (2021) <https://www.euronews.com/my-europe/2021/10/28/why-europe-s-energy-prices-are-soaring-and-could-get-much-worse>. See also W. van Gaal, EU leaders: No agreement on energy prices. EU Observer (2021) <https://euobserver.com/green-economy/153851>.
- 38** Council of the European Union, Energy Prices – Non paper from France, WK 13373/2021 INIT (2021).
- 39** Right to Energy for All Europeans! European Public Service Union and European Anti-Poverty Network, op. cit.
- 40** European Commission, Recommendation on energy poverty, C (2020) 9600 final, 2020.
- 41** Energy poor must not bear the costs of soaring energy prices. European Anti-Poverty Network, op. cit.
- 42** Shield energy poor from rising energy bills, say NGOs and trade unions. Right to Energy Coalition and Friends of the Earth Europe (2021) <https://righttoenergy.org/2021/10/13/shield-energy-poor-from-rising-energy-bills-say-ngos-and-trade-unions/>.
- 43** Who's to pay? Splitting the bill for a just energy transition. Right to Energy Coalition, op. cit.
- 44** Energy Transition or Energy Expansion? Transnational Institute and Trade Unions for Energy Democracy (2021) <https://www.tni.org/files/publication-downloads/tued-tni-energy-expansion.pdf>.
- 45** High Energy Prices. European Union Agency for the Cooperation of Energy Regulators (2021) <https://www.acer.europa.eu/events-and-engagement/news/europes-high-energy-prices-acer-looks-drivers-outlook-and-policy>.
- 46** J. Ambrose, Collapse of UK energy firms could cost each household extra £120. The Guardian (2021) <https://www.theguardian.com/money/2021/nov/29/collapse-of-uk-energy-firms-could-cost-each-household-extra-120>.
- 47** V. Wegmann, Going Public: A Decarbonised, Affordable and Democratic Energy System for Europe. The failure of energy liberalisation. European Public Service Union (2019) https://www.epsu.org/sites/default/files/article/files/Going%20Public_EPSU-PSIRU%20Report%202019%20-%20EN.pdf.

- 48** S. Ugarte, B. van de Ree, M. Voogt, W. Eichhammer, J.A. Ordóñez, M. Reuter, B. Schlomann, P. Lloret and R. Villafáfila, Energy Efficiency for Low-Income Households. European Parliament’s Committee on Industry, Research and Energy (2016) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/595339/IPOL_STU\(2016\)595339_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/595339/IPOL_STU(2016)595339_EN.pdf).
- 49** Fit for 55, not fit for Europe’s energy poor. Right to Energy Coalition (2021) <https://righttoenergy.org/2021/07/14/fit-for-55-not-fit-for-europes-energy-poor/>.
- 50** R. Popp and N. Kambli, Benchmarks for a social Fit For 55 package. E3G (2021) <https://www.e3g.org/publications/benchmarks-for-a-social-fit-for-55-package/>. See also “EU governments, respect the promises made to workers!” Statement on the Directive on Adequate Minimum Wages in the EU. European Trade Union Confederation and Social Platform (2021) <https://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2021/06/European-Trade-Union-Confederation-and-Social-Platform-statement-on-the-Directive-on-Adequate-Minimum-Wages-in-the-EU.pdf>.
- 51** Joint Statement on Just Transition. Eurelectric, industriAll European Trade Union and European Public Service Union (2021) https://www.epsu.org/sites/default/files/article/files/JT_declaration%20SSDC%20electricity%202021%20FINAL%20signed%5B14856%5D.pdf.
- 52** Towards a Healthy Renovated Europe: Renovating our buildings is an opportunity that cannot be missed. CAN Europe and Friends of the Earth Europe, op. cit.
- 53** Warmer homes and lower bills — the impact of the Renovation Wave. Cambridge Econometrics (2021) https://www.camecon.com/wp-content/uploads/2021/10/BuildingRenovations_and_GasDemand_Final.pdf.
- 54** H. Sibileau et al., Deep Renovation: Shifting from exception to standard practice in EU Policy. Buildings Performance Institute Europe (2021) https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2021/11/BPIE_Deep-Renovation-Briefing_Final.pdf.
- 55** C. Maby, Renovation: Staying on Top of the Wave. Avoiding social risks and ensuring the benefits. European Federation of National Organisations Working with the Homeless (2020) https://www.feantsa.org/public/user/Resources/reports/Renovation_Wave_final_report.pdf.
- 56** K. Taylor, EU confronted with lack of skilled labour to support building renovation wave. Euractiv (2021) <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-confronted-with-lack-of-skilled-labour-to-support-building-renovation-wave/>.
- 57** Position paper on adequate income. European Anti-Poverty Network (2020) https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2020/09/EAPN-2020_EAPN-Position-Paper_Adequate-Minimum-Income-4630.pdf.
- 58** M. Maj, W. Rabięga, A. Szpor, S. Cabras, A. Marcu and D. Fazekas, Cost for Households of the Inclusion of Transport and Residential Buildings in the EU ETS. Polish Economic Institute (2021) https://paris-reinforce.eu/sites/default/files/2021-06/PIE-Raport_Cost%20for%20Households%20%28EN%29%2020210622.pdf. See also EAPN Response to SOTEU. 15 September, 2021. EAPN (2021) <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2021/09/eapn-EAPN-Statement-SOTEU2021-5224.pdf>.
- 59** C. Defard, A Social Climate Fund for a Fair Energy Transition. Jacques Delors Institute (2021) https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2021/10/PB_211006_A-Social-Climate-Fund-for-a-fair-energy-transition_Defard.pdf. Response to Council Recommendation on addressing social and labour aspects of the just transition towards climate neutrality. European Anti-Poverty Network, op. cit.
- 60** S. Kartha, E. Kemp-Benedict, E. Ghosh, A. Nazareth and T. Gore, The Carbon Inequality Era: An assessment of the global distribution of consumption emissions among individuals from 1990 to 2015 and beyond. Stockholm Environment Institute and Oxfam (2020) <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2020/09/research-report-carbon-inequality-era.pdf>.

- 61** The creation of a second ETS on road transport and building and of a new Social Climate Fund. European Trade Union Confederation (2021) <https://www.etuc.org/en/document/etuc-position-creation-second-ets-road-transport-and-building-and-new-social-climate-fund>.
- 62** A. Portal, A. Kompatscher and C. Clark-Foulquier, Targeting energy efficiency renovation to improve housing conditions of the most vulnerable. Avoiding social risks and ensuring the benefits. European Federation of National Organisations Working with the Homeless (2021) https://www.feantsa.org/public/user/Resources/reports/Targeting_Energy_Efficiency_Renovation_Report.pdf.
- 63** C. Defard, Addressing the Climate and Social Emergencies with Minimum Energy Performance Standards. Jacques Delors Institute (2021) https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2021/11/PB_211117_Meps_Defard_EN.pdf.
- 64** A Renovation Wave or ripple for Europe’s energy poor? EU Reporter (2021) <https://www.eureporter.co/energy/2021/12/15/a-renovation-wave-or-ripple-for-europes-energy-poor/>.
- 65** T. Gore, Carbon inequality in 2030. Per capita consumption emissions and the 1.5°C Goal. Institute for European Environmental Policy and Oxfam (2021) https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/b34fecc3-2000-46dd-a30f-dc17089e746e/Carbon%20inequality%20in%202030_IEEP_2021.pdf?v=63803326716.
Response to Council Recommendation on addressing social and labour aspects of the just transition towards climate neutrality. European Anti-Poverty Network, op. cit.
- 66** S. Bouzarovski, H. Thomson and M. Cornelis, “Confronting Energy Poverty in Europe: A Research and Policy Agenda” *Energies* 14 (2021), 858.
- 67** See also A. Portal, A. Kompatscher and C. Clark-Foulquier, Targeting energy efficiency renovation to improve housing conditions of the most vulnerable. Avoiding social risks and ensuring the benefits. European Federation of National Organisations Working with the Homeless, op. cit.
- 68** Energy Poverty Dashboard. Enpor (2021) <https://www.energypoverty.info/>.

*

www.epsu.org

www.eapn.eu

Η EPSU είναι η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Ενώσεων Δημοσίων Υπηρεσιών. Είναι η μεγαλύτερη ομοσπονδία της ETUC (Ευρωπαϊκής Συνδικαλιστικής Συνομοσπονδίας) και αποτελείται από 8 εκατομμύρια εργαζόμενους στις δημόσιες υπηρεσίες από περισσότερες από 250 συνδικαλιστικές ενώσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η EPSU οργανώνει εργαζόμενους στην ενέργεια, τους τομείς του νερού και των αποβλήτων, την υγεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες και τοπικές, περιφερειακές και κεντρικές κυβερνήσεις σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες συμπεριλαμβανομένης της Ανατολικής Γειτονιάς της ΕΕ. Αποτελεί την αναγνωρισμένη περιφερειακή οργάνωση της Διεθνούς των Δημοσίων Υπηρεσιών (PSI).

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας είναι το μεγαλύτερο Ευρωπαϊκό δίκτυο εθνικών, περιφερειακών και τοπικών δικτύων, που περιλαμβάνει ΜΚΟ και ομάδες βάσης που εργάζονται για την καταπολέμηση της φτώχειας καθώς και Ευρωπαϊκές Οργανώσεις, ενεργές στον αγώνα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Ιδρύθηκε το 1990.